

नेपालको निर्माण क्षेत्रमा सिमेन्ट र रडको हालसालै भएको मूल्यवृद्धिले गम्भीर प्रभाव पारेको छ। आपूर्तिकर्ता र उत्पादकहरू बीच कार्टेलिडको आशंका बढ्दै गएको छ, जसले अनुचित मूल्यवृद्धिलाई निम्त्याएको छ। पछिल्लो समय हामीले सिमेन्ट र रडका आपूर्तिकर्ता वा उत्पादकहरूले गरेको असामान्य मूल्यवृद्धि र कार्टेलिडलाई प्रतिस्पर्धा र बजार निषेध ऐनअन्तर्गत सम्बोधन गरेका थियौं। अब यसलाई कालोबजारी ऐनको दृष्टिकोणबाट हेर्दा गम्भीर परिणामहरू देखिन्छन्। मूल्यवृद्धि र आपूर्ति सीमितता हालको अवस्थामा स्पष्ट रूपमा नाफाखोरी, जम्माखोरी र कृतिम अभावका गतिविधिहरूको परिणाम हुन्। यदि यी क्रियाकलापहरू जारी रहे भने, नेपाल निर्माण व्यवसायी महासंघ (FCAN) र सबै निर्माण व्यवसायीहरूले यस ऐन र विरोधात्मक प्रतिस्पर्धा ऐनको आधारमा गम्भीर कदम चाल्न सक्नेछन्।

कालोबजारी ऐन, २०३२ अन्तर्गत यस्ता कार्यहरू दफा २ (क) तथा अन्य सम्बन्धित दफाहरू, जस्तै नाफाखोरी, जम्माखोरी, र कृतिम अभावका उल्लङ्घन मानिन्छन्। यस ऐनले कालोबजारी, कार्टेलिड, र बजारमा भएका अनुचित क्रियाकलापहरूलाई नियन्त्रण गर्ने व्यवस्था गरेको छ। विशेष गरी गम्भीर उल्लङ्घनमा संलग्न व्यक्तिहरूलाई १० वर्षसम्म कैद र आर्थिक लाभ बराबरको जरिवाना हुन सक्ने प्रावधान यस ऐनले राखेको छ।

कालोबजारी ऐन, २०३२ का प्रमुख प्रावधानहरू

१. दफा २ (क): कालोबजारीको परिभाषा

प्रावधान:

दफा २ (क) मा कालोबजारीलाई यस्तो कुनै पनि गतिविधि भनी परिभाषित गरिएको छ जसले बजारमा असमानता सिर्जना गर्छ, कृतिम अभाव उत्पन्न गर्छ, मूल्य नियन्त्रणमा हेरफेर गर्छ, वा अन्यायपूर्ण नाफा लिन उपभोक्ताहरूलाई शोषण गर्छ। यसमा निम्नलिखित गतिविधिहरू समावेश छन्:

- मालसामान लुकाउने वा कृतिम अभाव सिर्जना गर्ने।
- उचित लाभभन्दा बढी मूल्य निर्धारण गर्ने।
- आपूर्ति र उत्पादनको झुटो विवरण दिनु।
- कार्टेलिड गरी प्रतिस्पर्धा समाप्त पार्ने।

यस सन्दर्भमा लागू हुने अवस्था

- सिमेन्ट र रड आपूर्तिकर्ताहरूको मिलेमतोबाट मूल्यवृद्धि र आपूर्ति सीमितता सिर्जना हुनु दफा २ (क) अन्तर्गत पर्छ।
- संगठित संस्था (**संगठित संस्था**) द्वारा बजारलाई असमान बनाउने क्रियाकलापहरू यस प्रावधान अन्तर्गत कारबाहीयोग्य छन्।

दण्ड:

- अत्यावश्यक सामग्रीमा वा संगठित संस्थाद्वारा गरिएको गम्भीर उल्लङ्घनका लागि: **१० वर्षसम्म कैद** र कालोबजारीबाट प्राप्त आर्थिक लाभ बराबरको जरिवाना।
 - साना उल्लङ्घनका लागि: **१ वर्षसम्म कैद** र अधिकतम ५,००० रुपैयाँ जरिवाना।
-

२. नाफाखोरी

परिभाषा:

उचित लागत र मुनाफाभन्दा धेरै बढी मूल्य निर्धारण गरी उपभोक्ताहरूको शोषण गर्ने कार्य।

लागू दफा:

दफा ३ (१) ले नाफाखोरीलाई प्रतिवन्धित गर्दछ।

यस सन्दर्भमा लागू हुने अवस्था

- उत्पादन लागतमा कुनै उल्लेखनीय वृद्धि नभएको अवस्थामा सिमेन्ट र रडको मूल्यवृद्धि।
- मिलेमतोबाट गरिएको मूल्यवृद्धि यस दफाको उल्लङ्घन हो।

दण्ड:

- **कैद:** १ वर्षसम्म।
 - **जरिवाना:** ५,००० रुपैयाँसम्म।
-

३. जम्माखोरी

परिभाषा:

मालसामान बजारमा पुऱ्याउन रोकने र कृत्रिम अभाव सिर्जना गरी मूल्यवृद्धि गर्ने कार्य।

लागू दफा:

दफा ४ (१) ले जम्माखोरीलाई अवैध ठहर गरेको छ।

यस सन्दर्भमा लागू हुने अवस्था

- सिमेन्ट र रड बजारमा नपठाई आपूर्ति सीमित राख्ने कार्य।

दण्ड:

- कैद: १ वर्षसम्म।
- जरिवाना: ५,००० रुपैयाँसम्म।

४. कृत्रिम अभाव

परिभाषा:

उत्पादन र आपूर्तिमा कुनै वास्तविक समस्या नभए पनि झुटो विवरण दिएर अभाव सिर्जना गर्ने र मूल्यवृद्धि गर्ने कार्य।

लागू दफा:

दफा ४ (२) ले कृत्रिम अभाव सिर्जना गर्ने गतिविधिहरूलाई अवैध घोषणा गरेको छ।

लागू हुने अवस्था:

सिमेन्ट र रडको उत्पादन र आपूर्तिमा कुनै वास्तविक समस्या नभए पनि झुटो विवरण दिएर अभाव सिर्जना गरी मूल्यवृद्धि गरिएको आशंका।

दण्ड:

- कैद: १ वर्षसम्म।
 - जरिवाना: ५,००० रुपैयाँसम्म।
-

निवेदन, अनुसन्धान, र कारबाही प्रक्रिया

१. निवेदन दर्ता:

- प्रभावित व्यक्तिहरूले **आपूर्ति व्यवस्थापन तथा उपभोक्ता संरक्षण विभाग** वा स्थानीय प्रशासनमा निवेदन दिन सक्छन्।
- मूल्यवृद्धि, आपूर्ति सीमितता, वा कृत्रिम अभावका प्रमाणहरू निवेदनसँग संलग्न गर्नुपर्छ।

२. अनुसन्धान र निरीक्षण:

- अधिकारीहरूले गोदामहरू जाँच, स्टक जफत, र मूल्य निर्धारण प्रवृत्तिको विश्लेषण गर्ने अधिकार राख्छन्।

३. मुद्दा दर्ता र कानूनी कारबाही:

- अनुसन्धानपछि मुद्दा अदालतमा दर्ता हुन्छ।
- सरकारी वकिलले मुद्दाको प्रतिनिधित्व गर्छन्।

निष्कर्ष

कालोबजारी ऐन, २०३२ ले नाफाखोरी, जम्माखोरी, र कृत्रिम अभावजस्ता गतिविधिहरूलाई नियन्त्रण गर्ने र बजारमा निष्पक्षता कायम राख्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। विशेष गरी **दफा २ (क)** ले गम्भीर उल्लङ्घनको परिभाषा स्पष्ट गरी दण्डको व्यवस्था गरेको छ, जसमा **१० वर्षसम्म कैद** र आर्थिक लाभ बराबरको जरिवाना प्रमुख छ।

यस ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयनले निर्माण क्षेत्रलाई स्थायित्व र उपभोक्ताहरूलाई न्याय प्रदान गर्न मद्दत पुऱ्याउनेछ। यस चुनौतीलाई समाधान गर्न सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूले मिलेर काम गर्न आवश्यक छ।